

Nr 42.

Utlåtande i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig fond för reglering av skador å privat eller kommunal egendom genom naturkatastrofer.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 353, av herrar *Sveningsson* och *Dickson* har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, dels att Kungl. Maj:t måtte upptaga till prövning frågan om tillskapandet av en statlig fond för reglering av skador vållade å privat eller kommunal egendom genom naturkatastrofer, dels ock att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till närmare bestämmelser för denna fond».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Ersättning för skador av ifrågavarande slag har hittills huvudsakligen lämnats från allmänna nödhjälpsfonden och undsättningsfonden samt i vissa fall genom anslag å riksstaten.

Allmänna nödhjälpsfonden bildades 1907 av överskottsmedel från en insamling till lindrande av nöd efter missväxt i landet 1902. Fonden har efter beslut av Kungl. Maj:t anlitats dels till räntefria lån och dels till bidrag utan återbetalningsskyldighet. Understöd ur fonden ha utgått till ersättning för bl. a. genom olyckshändelser förstörda fiskredskap samt förluster på grund av minolyckor, eldsvådor och översvämningar och dylikt. Fonden är numera i det närmaste tömd på tillgångar.

Undsättningsfonden har uppkommit genom att riksdagen vid skilda tillfällen ställt medel till Kungl. Maj:ts förfogande att såsom lån utdelas till kommuner och landsorter, som lidit av missväxt eller drabbats av andra olyckor. Från fonden ha utlämnats såväl räntefria lån som återbetalningsfria understöd. 1868 ställde riksdagen fonden till Kungl. Maj:ts disposition. Härvid föreskrevs bl. a., att ett belopp av 50 000 kronor årligen skulle få användas till undsättning utan återbetalningsskyldighet. Den 6 juni 1889 medgav riksdagen, att fondmedlen, som ställts till förfogande för behövan- des undsättning vid missväxt eller felslagen skörd, finge av Kungl. Maj:t anlitas jämväl i fall då allmännare nöd uppkommit av annan orsak, såsom fel- slaget fiske, översvämning eller större eldsvåda. På senare år ha understöd beviljats även i sådana fall då allmännare nöd knappast kunnat anses vara

för handen. Fondens behållning, vari ingå undsättningslån om sammanlagt 40 000 kronor, uppgår för närvarande till i runt tal 200 000 kronor.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden över motionen från statskontoret, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och statens livsmedelskommission.

Statskontoret har uttalat, att det enligt ämbetsverkets mening icke kunde anses principiellt riktigt att i samtliga i motionen åsyftade fall övervältra de ekonomiska riskerna på staten. Särskilt förtjänade understrykas, att i sådana fall, där försäkring mot olyckshändelse kunnat ske, ersättning av allmänna medel icke borde komma i fråga. Icke heller syntes understöd böra utgå i andra fall än sådana, då vederbörande genom skadegörelsen råkat i ett verkligt nödläge. Då fråga vore om ersättning med mera avsevärda belopp, borde såsom hittills riksdagen träffa avgörande i saken. Statskontoret hölle över huvud taget före, att stor försiktighet borde iakttagas vid utlandet av understöd i varje särskilt fall. I nuvarande läge kunde ämbetsverket ej heller tillstyrka, att ytterligare medel ställdes till förfogande för ifrågavarande ändamål. För den händelse de för dispositionen av undsättningsfondens medel givna villkoren kunde anses alltför stränga, syntes hinder icke föreligga att nämnda villkor modifierades eller att fonden upphörde och behållningen överfördes till allmänna nödhjälpsfonden.

Under åberopande av det anförda och då de å undsättningsfonden inestående medlen syntes förslå till undsättningsverksamhet ännu ett antal år, har statskontoret föreslagit, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jämväl *riksräkenskapsverket* har avstyrkt bifall till motionen och därvid anfört följande.

Riksräkenskapsverket vill i anledning av vad i motionen anförts erinra, att vid olika slag av naturkatastrofer främst genom översvämningar och hagel skador uppstått å enskild egendom, som ansetts böra till viss del och vid ömmande omständigheter helt ersättas av statsmedel. Även om någon allmän princip icke finnes fastslagen, som klart utsäger att staten bör ersätta sådana skador, kan man dock av motiveringarna för de skadeersättningar som beslutats under de senare åren utläsa, att statsmakterna ansett rimligt att skador som vållas genom naturkatastrofer delvis ersättas med statliga medel men att detta dock alltid bör ske efter prövning av angelägenhetsgraden i varje särskilt fall. Av viss betydelse är härvid även, att sådana ersättningar utbetalats icke blott när det gäller icke försäkringsbara skador utan även när det gäller hagelskador, mot vilka möjlighet finnes att täcka risker genom försäkring.

I den framlagda motionen föreslås, att för täckning av sådana skador skulle inrättas en särskild fond. Riksräkenskapsverket vill härtill framhålla, att de skador varom här är fråga hittills icke visat sig vara av sådan storleksordning, att de statliga bidragen till mildrande av deras verkningar haft någon större budgetteknisk betydelse. Under sådana omständigheter förefaller det riksräkenskapsverket som om en fondbildning för detta ändamål skulle vara skäligen meningslös. Mycket omfattande naturkatastrofer äro ytterst sällsynta, och att för mildrande av deras verkningar inrätta en fond torde icke kunna komma i fråga.

Om emellertid med motionen endast avses att skadorna skulle kunna ersättas snabbare än hittills, vilket innebär att Kungl. Maj:t skulle kunna besluta i ärendet utan riksdagens hörande, är det tillfyllest, att riksdagen anvisar ett förslagsanslag å budgeten för sådant ändamål. Även en sådan anordning finner riksräkenskapsverket onödig, eftersom värdering och reglering av dylika skador i regel tar sådan tid, att möjlighet alltid finnes att underställa ärendet riksdagens prövning. Riksräkenskapsverket finner för sin del lämpligast, att ärenden av denna karaktär alltid prövas från fall till fall samt att ärendena underställas riksdagen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig riksräkenskapsverket böra förorda, att sådana utgifter som de, varom här är fråga, liksom hittills täckas genom av riksdagen för varje särskilt fall anvisade medel.

Domänstyrelsen, som i sitt utlåtande endast berört skador å skogsfastigheter, har ifrågasatt nödvändigheten av att dylika skador reglerades genom en särskild statlig fond i enlighet med motionärernas förslag. I varje fall borde det, innan frågan om en dylik fond bleve föremål för närmare utredning, undersökas om icke ersättning för skador genom naturkatastrofer i likhet med skador genom skogsbrand kunde regleras genom försäkring.

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt vidtagande av åtgärder för att tillgodose syftet med förevarande motion. Styrelsen har i sitt utlåtande anført i huvudsak följande.

Skador genom naturkatastrofer drabba icke sällan jordbruksfastigheter. Lantbruksstyrelsen har också vid olika tillfällen haft att taga ställning till framställningar om ersättning för förluster, som tillfogats jordbrukare av denna anledning. De sökandes ekonomiska omständigheter ha därvid i många fall varit sådana, att ekonomiskt stöd från det allmännas sida i en eller annan form syntes styrelsen skäligt. För att möjligheter skola föreligga att i ömmande fall utan onödig tidsutdräkt bevilja personer, som drabbats av förlust utav ifrågavarande slag, ekonomiskt bistånd, finner lantbruksstyrelsen ändamålsenligt, att liksom hittills medel stå till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet utan att riksdagens beslut om medelsanvisning erfordras i varje särskilt fall. Det synes i samband därmed få förutsättas, att medel för tillgodoseende av förevarande ändamål endast undantagsvis torde vara att påräkna från de under vederbörande huvudtitel å riksstaten anvisade reservationsanslagen till extra utgifter. Då allmänna nödhjälpsfonden numera i huvudsak förbrukats och undsättningsfonden, enligt vad lantbruksstyrelsen under hand inhämtat från statskontoret, för närvarande uppgår till allenast omkring 216 000 kronor, finner lantbruksstyrelsen särskilt motiverat, att spörsmålet om tillgodoseendet av uppkommande medelsbehov för ifrågavarande ändamål nu upptages till övervägande, så att frågan kan bringas till sin lösning, innan undsättningsfondens tillgångar äro uttömda.

Såsom motionärerna anført, torde därvid kunna ifrågakomma, bland annat, att tillskapa en särskild statlig fond. Huruvida en sådan bör förvaltats på sätt motionärerna föreslagit, synes emellertid lantbruksstyrelsen tveksam. Denna fråga torde böra göras till föremål för ytterligare överväganden, därvid emellertid jämväl andra vägar för tillgodoseende av motionens syfte torde böra prövas. Lantbruksstyrelsen vill i anslutning härtill framhålla, att bestämmelserna rörande medelsanvändningen för en dylik fond böra givas en förhållandevis vid avfattning och sålunda mera överensstämma med dem, som gälla med avseende å allmänna nödhjälpsfonden, än med dem, som gälla i fråga om undsättningsfonden. Detta bör dock ej föranleda att andra

skador än de, för vilka försäkringsbolagen ej utgiva ersättning, täckas av statsmedel. Förluster på grund av hagelskada böra sålunda i princip icke ersättas utav förevarande medel.

Statens livsmedelskommission har i ärendet anfört följande.

Statliga medel ha vid upprepade tillfällen — såväl för år 1945 som för år 1946 — anvisats för ersättande, genom kontantbidrag eller i form av avskrivningslån, av mer eller mindre katastrofartade skador, som drabbat enskilda jordbrukare till följd av regn eller översvämning. Ett särskilt anslag har vidare av 1947 års riksdag anvisats till bidrag till ersättning för genom jordras vid Lidan förorsakade skador m. m. Även för ersättande av mera svårartade skador till följd av torra ha statliga bidrag vid olika tillfällen tillerkänts landets jordbrukare, senast för sådan skada å 1947 års skörd. Sistnämnda bidrag ha utgått i form av särskilda pristillägg på mjölk.

I proposition nr 382 till 1946 års riksdag angående ersättning för under sagda år uppkomna regn- och översvämningsskador har emellertid föredragande statsrådet, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av livsmedelskommissionen gjorda uttalanden, framhållit, att det givetvis måste inge betänkligheter att, då jordbruket drabbas av dålig väderlek, av allmänna medel ersätta därigenom uppkomna förluster. Enligt statsrådets mening borde därför, sedan mera normala förhållanden återinträtt, bidrag av ifrågakommande slag icke vidare ifrågakomma.

Vad sålunda uttalats äger enligt kommissionens förmenande icke avseende å skador av särskilt svårartad beskaffenhet, förorsakade av naturkatastrof i egentlig mening. Kommissionen, som förutsätter, att förevarande motion tager sikte på skador av nu nämnd beskaffenhet, anser sålunda, att i motionen avsedda skador, utan hinder av ifrågakommande uttalande, även i fortsättningen lämpligen böra kunna ersättas av statsmedel.

Med hänsyn härtill och enär tillgångarna å de allmänna fonder — nödhjälpsfonden och undsättningsfonden — vilka tidigare kunnat anlitas för hithörande ändamål, numera synas vara praktiskt taget uttömda, har kommissionen icke något att erinra mot att åtgärder vidtagas för tillskapande av i motionen avsedd skaderegleringsfond.

Utskottet. Såsom av den föregående redogörelsen framgår ha vid inträffade naturkatastrofer av större eller mindre omfattning bidrag av allmänna medel i regel pläгат utgå till därav drabbade. Dessa bidrag ha utgått från dels särskilda till Kungl. Maj:ts förfogande stående fonder, allmänna nödhjälpsfonden och undsättningsfonden, dels av riksdagen för varje särskilt fall anvisade medel. Motionärerna ha till stöd för sitt förslag om inrättande av en statlig fond för reglering av skador genom naturkatastrofer framhållit bland annat, att, då nyssnämnda fonder inom en nära framtid komme att vara uttömda, frågan om ersättning från statens sida vid inträffade naturkatastrofer borde givas en mer definitiv och stabiliserad form.

Vad angår bidrag för av naturkatastrofer förorsakade skador av större omfattning, vilka skador synas vara relativt sällsynta, är utskottet av den uppfattningen att frågor härom i varje särskilt fall, i likhet med vad för närvarande tillämpas, böra underställas riksdagens prövning. Även om det givetvis är ett betydande intresse för de skadelidande att uppkomna bidragsfrågor med det snaraste avgöras, synas likväl dessa frågor förutsätta en så

omfattande utredning att medlens utanordnande icke torde nämnvärt fördröjas genom att riksdagen höres i ärendet. Beträffande ersättning för skador av mindre omfattning finner utskottet det lämpligast, att dylika ärenden liksom hittills avgöras av Kungl. Maj:t och att bidrag i dessa fall utgå från till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel. Såsom i det föregående anförts är emellertid allmänna nödhjälpsfonden numera i det närmaste förbrukad och undsättningsfonden torde inom en nära framtid komma att vara tömd på tillgångar. Frågan om anvisande av medel till Kungl. Maj:ts förfogande för utbetalande av med ifrågavarande fonder avsedda lån och bidrag torde därför komma att bli aktuell inom de närmaste åren. Då utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande och att Kungl. Maj:t har för avsikt att i sinom tid hos riksdagen äska medel för ändamålet, synes utskottet någon utredning på sätt motionärerna föreslagit icke erforderlig. Utskottet anser sig sålunda icke böra tillstyrka bifall till motionen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att motionen II: 353 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 juni 1948.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se under utlåtandet nr 40.
